

Elçin ƏHMƏDOV

Dosent

Əsmər HÜSEYNOVA

Magistrant

**QLOBAL İNFORMASIYA MƏKANI VƏ MÜASİR
KİTABXANAŞÜNASLIQDA
MÜTALİƏNİN YENİ TƏZAHÜRLƏRİ**

Kitabxanalar meydana gəldiyi gündən müasir günə kimi, cəmiyyətin və onun hər bir üzvünün tələbatını ödəmək və əsrlər boyu toplanmış informasiyanı gələcək nəsillərə çatdırmaq funksiyasını yerinə yetirirlər. Cəmiyyətin informasiyalaşmasında, informasiyadan inkişaf resursları kimi istifadə edilməsində, ən əsası isə informasiya mədəniyyətinin formalaşmasında kitabxanaların rolu əvəzsizdir. Bu gün global informasiya məkanında kitabxanalar milli, beynəlxalq, regional informasiya mübadiləsi sisteminin yaradılıb inkişaf etdirilməsində, informasiya və bilik bazarının yaranmasında, cəmiyyətin peşə və ümumi mədəni, intellektual səviyyəsinin yüksəldilməsində mühüm rol oynayırlar.

Artıq hər birimizə məlumdur ki, dünya alimləri haqlı olaraq XXI əsri «informasiya əsri» adlandırmışlar. Yaşadığımız cəmiyyət isə informasiyalaşdırılmış cəmiyyət adlanır. Azərbaycan milli kitabxanaşünaslığının banisi, əməkdar elm xadimi, professor A.Xələfov informasiyalaşdırılmış cəmiyyəti belə xarakterizə edir: «İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət-işçi qüvvəsinin əksər hissəsinin informasiyanın, xüsusilə onun yüksək keyfiyyət səviyyəsi olan biliyin istehsalı, mühafizəsi, emalı və reallaşması ilə məşğul olan cəmiyyətdir.» (1. s.318) Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin bir sıra müsbət keyfiyyət göstəriciləri, üstünlükləri, spesifik xüsusiyyətləri var ki, məhz bu xüsusiyyətlər onu

özündən əvvəlki cəmiyyətlərdən fərqləndirir. Bu spesifik xüsusiyyətləri aşağıdakı kimi qruplaşdırmaq olar:

- İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət – yeni tipli cəmiyyətdir. Bu cəmiyyət özündən əvvəlki cəmiyyətlərdən öz texnologiyalarına (xüsusilə informasiya texnologiyalarına) görə fərqlənir;

- İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət – bilik cəmiyyətidir. Bu cəmiyyət hər bir insanın, cəmiyyətin bilik almasını təmin edir, onlara informasiya mənbələrindən maneəsiz istifadə etmək imkanını yaradır;

- İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyət – qlobal cəmiyyətdir. Bu cəmiyyətdə informasiya mübadiləsinin nə vaxtı, nə məkanı, nə də siyasi sərhədləri var.

Şübhəsiz ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin sadələşdiyimiz xüsusiyyətləri ilk olaraq öz əksini kitabxanalarda təəcəssüm etdirir. Çünki, məhz kitabxanalar əsrlər boyu zəngin informasiyanı toplayıb mühafizəsini və cəmiyyətin ondan istifadəsini təşkil etmişdir. Əgər kitabxanalar olmasaydı, indi heç bir müasir informasiya cəmiyyətindən söhbət gedə bilməzdi. Lakin, məhz kitabxanaların əsaslı iştirakı ilə müasir informasiya cəmiyyətini formalaşdırmaq mümkün olmuşdur. Buna görə də müasir kitabxanalarda informasiyanın toplanması, saxlanması və yayılması vasitələrinin təkmilləşdirilməsi ilə paralel olaraq informasiyanın axtarışı və informasiyanın işlənməsi vasitələri də modernləşdirilməlidir. Belə ki, informasiyalaşdırma oxucuların informasiya tələbatının operativ və dolğun ödənilməsi üçün, kitabxanaçıların qarşısına qoyulan peşəkar tələblərə, bütün kitabxana proseslərinə o cümlədən oxuculara xidmət işinin təşkili və texnologiyasına köklü dəyişikliklərin edilməsini tələb edir.

İnformasiya əsri kimi qiymətləndirdiyimiz XXI əsr eyni zamanda mütaliənin geniş yayıldığı, kütləvi xarakter daşdığı əsr kimi də formalaşmışdır. Məhz bu dövrdə mütaliə həyatın ictimai hadisəsinə çevrilmişdir. Buna görə də müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə mütaliyəyə, onun ma-

hiyyətinə, prinsipinə, məzmun və quruluşuna cəmiyyətin sosial-iqtisadi həyatında gedən proses kimi baxılır. Mütaliənin fərdi psixoloji proses olmasına baxmayaraq, o cəmiyyətin sosial həyatına, mövcud marağın məhsulu olan yeni ideyaların yayılmasına və ictimaiyyətin malına çevrilməsinə imkan yaradır. Müasir informasiyalaşmış cəmiyyətdə mütaliənin rolu xüsusilə əvəzsizdir. Çünki, təbiət, cəmiyyətin inkişaf qanunauyğunluqlarını, elm və texnikada baş verən dəyişiklikləri, bəşəriyyətin əldə etdiyi nailiyyətlərin mahiyyətini dərk edib mənimsəmək üçün mütaliə ən səmərəli vasitədir. Dünyanın qabaqcıl ölkələrində istehsalın yeni texnika ilə silahlanması, yeni elmi kəşflərin, elmi nailiyyətlərin yaranması, dünyada gedən ictimai-siyasi proseslər mütaliəni obyektiv, sosial zərurətə çevirir.

Mütaliənin mahiyyətini açarkən məlum olur ki, mütaliə hər hansı bir mətndə verilmiş məlumatı əxz etməyə yönəlmiş psixoloji proses olub, kommunikasiya-əlaqə fəaliyyətidir.

Mütaliə həm ayrı-ayrı fərdlərin, həm də bütövlükdə cəmiyyətin həyatının bütün sahələrinə bilavasitə təsir edir. Buna görə də mütaliəni bəşəri problem kimi qiymətləndirmək lazımdır. İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətin formalaşması və tərəqqisi mütaliə prosesinin nəticəsidir. Cəmiyyətin bütün inkişaf istiqamətlərini insan təfəkkürü formalaşdırmaqla yanaşı təkmilləşdirir. Mütaliə isə insan təfəkkürünü zənginləşdirir, düşünmə qabiliyyətini artırır.

Cəmiyyətin informasiyalaşdırılması prosesini yüksək səviyyədə təşkil etmək üçün bu işi ilk olaraq kitabxanalardan başlamaq lazımdır. Danılmaz faktdır ki, cəmiyyət informasiyanın ən mühüm vasitəsi olan kitab və kitabxanalarsız keçinə bilməz. Kitabxanalar informasiyalaşdırılmış cəmiyyətin informasiya müəssisəsinin ən mühüm vasitəsidir.

Müasir informasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə elm və texnikanın sürətlə inkişaf etməsi onun bütün fəaliyyət sahələri-

nə tətbiqini tələb edir. Bu baxımdan müasir kitabxanalar da informasiya texnologiyaları olmadan lazımi səviyyədə inkişaf edə bilməz.

İnformasiyalaşdırılmış cəmiyyətdə kitabxanalara yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi onların qarşısında çox geniş imkanlar açır, fondun, informasiya ehtiyatlarının mühafizə edilməsi və xidmət işində, oxucuların tələbatının ödənilməsində yaranan problemləri asanlaşdırmağa, onları həll etməyə imkan verir. Müasir kitabxanaşünaslığın təzahür forması kimi yeni texnologiyaların tətbiqi ilə əlaqədar kitabxanalar oxuculara yeni on-line xidmət növünü təklif edirlər ki, internet bu xidmət növünün həyata keçirilməsində əvəzsiz vasitədir. İnternet həm də kitabxanaların yeni informasiya resursları ilə zənginləşməsinə təmin edir. İnternet və on-line xidməti kitabxanalara imkan verir ki, onların informasiya ehtiyatlarından və məlumat bazalarından ölkədən kənar da istifadə olunsun. (4. s.5)

Deyilənlərdən aydın olur ki, informasiyalaşdırılmış cəmiyyətə keçidlə əlaqədar olaraq kitabxanaların əhaliyə xidmət formaları zamanın tələbinə uyğun olaraq dəyişdirilməlidir. Lakin, yaxşı olardı ki, kitabxanadaxili ənənəvi xidmət üsullarının təkmilləşdirilməsinə daha çox üstünlük verilsin. Xüsusilə bu məsələyə uşaq və məktəb kitabxanalarında böyük diqqət yetirilməlidir. Çünki, uşaq kitabxanalarında texnologiyaların və xidmət işinin tamamilə dəyişdirilməsi yeni müsbət nəticələrin alınmasına deyil, əksinə, bir sıra neqativ halların ortaya çıxmasına səbəb ola bilər. Bu neqativ hallar ilk növbədə öz əksini uşaq mütaliəsinin təşkilində göstərir. Beləliklə hazırda fikrimizcə, uşaq mütaliəsi aşağıdakı problemlərlə üzləşir.

1. Mütaliə böhranı – bu zaman elektron sənəd daşıyıcıları uşaqların tərbiyə sistemini əhatə edə bilmir. Mütaliə prosesi pozulur, uşaqların tələbatı bəsit formada ödənilir. Mütaliyə rəhbərlik nəzarətdən çıxır. Elektron sənəd da-

şıyıcılarının texnoloji tətbiqi demək olar ki, informativ xarakter daşıyır və qismən mütaliə böhranına şərait yaranır;

2. Mütaliə azadlığının pozulması – Bu proses mütaliə üçün zaman və məkan tələbinə uyğun gəlmir. Uşaq tərbiyə sistemi, xidmət işinə differensial yanaşma pozulur, mütaliyə meyl olan yeniyetmə istədiyi vaxt və istədiyi yerdə mütaliə edə bilmir. Ənənəvi informasiya daşıyıcısı olan kitab, kitabça istənilən vaxt, istənilən məqamda mütaliə edilə bilər.

3. Mütaliə hüququ – bəllidir ki, elektron nəşrlər və onların texnoloji tətbiqi uşaqların informasiya tələbatını tam ödəyə bilmir. Mütaliyə ehtiyacı olan uşaq oxucusu bu zaman ancaq virtual məkan axtarır bu isə onun mütaliə hüququ ilə uyğun gəlmir. Beləliklə, burada ənənəvi mütaliə sisteminə daha çox ehtiyac duyulur. Çünki, bu uşaqların mütaliə hüququna uyğun gəlir.

Qeyd edək ki, uşaq kitabxanalarında ənənəvi xidmətə və mütaliyə verilən üstünlük İFLA-nın, uşaq və məktəb kitabxanaları haqqında manifestində də öz əksini tapmışdır. Manifestdə qeyd edilir:

- uşaqlarda mütaliə və təlimə olan maraq və bundan sevinc duymaq qabiliyyətini inkişaf etdirmək və dəstəkləmək;

- informasiya ilə azad müyəssərliyin və zehni azadlığın demokratik prinsiplərinə əsaslanan fəal vətəndaş mövqeyinin tərbiyə edilməsinin vacib şərti olması ideyasının təəssübkeşliyi. (2. s.5-6)

Uşaqlarda təfəkkürün və digər şəxsi keyfiyyətlərin formalaşması məhz mütaliə prosesi zamanı baş verir. Yəni uşaq kitabxanalarında mütaliə sistemli və ardıcıl təşkil edilməlidir. Bu onların təfəkkür tərzinin formalaşmasına müsbət təsir göstərir. Uşaq mütaliəsinin təşkili mühüm kitabxana prosesi kimi ənənəvi metodlara daha çox söykənəlməlidir. Qeyd edək ki, bu fikirlər xarici ölkə kitabxanaları tərəfindən dəstəklənir. Nyu-York kütləvi kitabxanasının

xidmət üzrə koordinasiyaçısı Juli Kalminz yazır: «Artıq vaxtdır! Kitab uşaq arzu və xəyallarını gerçəkləşdirən sehrlı vasitədir. Hələ ömrünün ilk illərindən kitab körpə ilə işləmənin bir hissəsi olmalıdır» (3.s.14).

Mütaliə uşaqların mənəvi aləminin formalaşmasına, fəallaşmasına, yüksək mənəvi keyfiyyətlərin tərbiə edilməsinə mühüm təsir göstərən vasitədir. Daha konkret desək, kitabxanalar uşaq mütaliəsinin təşkilatçısıdır. Müasir kitabxanaşünaslığın yeni təzahür forması kimi kitabxanalara təkcə müxtəlif sənədəlin əldə olduğu yer kimi deyil, eyni zamanda uşaqların informasiya ilə təmin olunması prosesinin əsas təşkilatçısı kimi də baxılır. Uşaq tərbiəsi hələ tam formalaşmamış olduğundan onların mütaliəsinə nəzarət, rəhbərlik etmək, və ya istiqamətləndirmək zəruridir. Bu işdə hər şeydən öncə uşaqlarda çoxcəhətli marağın gücünə nail olmaq lazımdır. Həmçinin uşaqlarda yüksək mütaliə mədəniyyətini tərbiyə etmək zəruridir. Mütaliə mədəniyyəti tərbiyəsi sistemi dərin elmi izah tələb edir. Uşaq dövründən yeniyetməlik dövrünə və digər yaş dövrünə keçiddə uşaqlar qarşılıqlı çıxan müxtəlif problemləri həll etmək üçün tələb olunan vərdiş və təcrübəni kitabxananın bilavasitə iştirakı ilə təşkil edilən mütaliənin köməyi ilə qazanırlar. Buna görə də uşaqlarda mütaliə mədəniyyəti tərbiyəsi, formalaşdırılması ilə həm ailədə, həm də pedaqoji qaydada məktəb və kitabxanalarda məşğul olunmalıdır. Çünki, bu günün uşağı gələcəyin informasiya resurslarının istifadəçisidir və uşağın gələcəkdə bu resurslardan necə istifadə etməsi kitabxanaçıdan olduqca asılıdır. Bu zaman uşaqlara fərqli yanaşmaq vacibdir. Məsələn ondadır ki, onlar kitabxanaçının köməyinə və uşaqlarla işləmə bacarığına dərin ehtiyac hissi duyurlar. Uşaqların mütaliəsinə rəhbərlik edərkən kitabxanaçı əsasən 3 məsələyə xüsusilə diqqət yetirməlidir:

1. Kitab seçməkdə uşağa kömək etmək;

2. Seçilən kitabın oxunmasına həvəs yaratmaq;

3. Seçilən kitabın səmərəli mütaliəsi üçün səmərəli istiqamət vermək.

Sadaladığımız xüsusiyyətlərə riayət olunarsa uşaqların mütaliəsi ardıcıl inkişaf edərək və gələcəkdə daha da təkmilləşərək daha yaradıcı xarakter dayıyır.

Bildiyimiz kimi, müasir kitabxanaşünaslığın yeni təzahür formaları kimi qlobal informasiya məkanında kitabxanalarda kompüter texnologiyalarından olduqca geniş istifadə olunur. Bu çox mühüm əhəmiyyətə malikdir. Çünki, hazırda kompüterlərə uşağın diqqətini cəlb edən vasitə, kitabxanaya gedən yeni bir yol, kitaba olan marağı oyadan vasitə kimi baxılır. Məhz kompüterlərin köməyi ilə toplanmış biblioqrafik informasiya əsasında oxucu növbəti mərhələdə kitab rəfinə müraciət edir. Virtual məkanla real kitabxanalar arasında olan bu özünəməxsus körpü kitabxanaların imicinin formalaşmasına, yeni və ənənəvi informasiya vasitələrinin paralel inkişaf etməsinə, kitabxanaların əsas intellektual məkana çevrilməsinə kömək edir. Məhz kitabxanaşünaslığın nailiyyətidir ki, qlobal informasiya məkanında informasiya texnologiyasının sürətlə inkişaf etməsinə baxmayaraq, kitab nəzərə cərpacaq dərəcədə öz real yerini və əhəmiyyətini qoruyub saxlaya bilmişdir. Belə ki, texnologiya aləminə qarışmış kitab əsl danışmaq aləti olub, ağıl, dərrakə və yaradıcılığı birləşdirir. Uşağın inkişaf etməsində bilik hərəkətverici qüvvədir. Bu biliyi uşaq əsasən mütaliə prosesi zamanı qazanır. Yeni texnologiyalardan uşaq kitabxanalarında məhz bu istiqamətdə istifadə olunmalıdır. İFLA-nın fəaliyyət proqramında da uşaq kitabxanaları intellektual azadlığın müdafiəçisi və məqsədyönlü mütaliənin təşkilatçısı rolunda çıxış edir ki, burada elektron informasiya vasitələri ilə yanaşı kitabxananın real fondunun da inkişafını nəzərdə tutur. Müasir dünya kitabxanaşünaslığının yeni təzahür forması olaraq uşaqlara daim, fasiləsiz sürətdə informasiya axtarışı strategiyasını öyrətmək lazımdır. Çünki, uşaq kitabxanaları bu gün uşaqları təhsil, yara-

dıcılıq, təşkilati məsələlərə dair sənəd və biblioqrafik informasiyanın həm ənənəvi, həm də texniki vasitələrlə təmin edən bir mərkəzdir.

Uşaq mütaliəsinin təşkili özündə çoxaspektli, mürəkkəb, kompleks problemləri ehtiva edir. Bu problemləri həll etmək üçün onlara məqsədyönlü şəkildə, sistem nöqtəyindən yanaşmaq lazımdır. Müasir kitabxanaşünaslığın yeni təzahür forması kimi sistemli yanaşma nöqtəyindən yanaşmaq mütaliəsinin təşkili əsasən aşağıdakı hallarda aparıla bilər:

- uşaqların intellektual, mədəni və psixoloji inkişafının göstəricisi kimi (diqqət, yaddaş, obrazlı və məntiqi təfəkkür, nitq və davranış mədəniyyəti və s.);

- uşaq tərbiyə sistemi (mədəni, əxlaq, peşə, estetik və ideoloji);

- uşaqlarla işləyən kitabxanaların əsas funksiyaları kimi (elm, informasiya, mədəniyyət, təhsil və tərbiyə);

- uşaq oxucularının yaş kateqoriyası kimi (I məktəbəqədər, 2. I-III sinif kiçik məktəbyaşlılar, 3. IV-VI sinif orta məktəbyaşlılar, 4. IX-XI böyük məktəbyaşlılar);

- kitabxanada iş forması kimi (əyani, şifahi, fərdi, kütləvi, yazılı və s.);

- kitabxana şöbələrinin quruluşu kimi (abonement, oxu zalı, sərgi zalı, soruq-biblioqrafiya şöbəsi və s.);

- uşaq mütaliəsinə təsir göstərən digər müəssisələrlə qarşılıqlı fəaliyyət kimi.

Nəzəri materiallarda iş təcrübəsi ilə tanış olduğumuz ABŞ Bruklin uşaq kitabxanası, Çikaqo publisist kitabxanası, Solt Leyk publisist kitabxanasında uşaq mütaliəsinin təşkilində yuxarıda göstərilən müddəalar iş planının tərkib hissəsinə aid edilir. Bruklin uşaq kitabxanasında uşaqların oxucu qrupu yaşa görə fərqlidir. Uşaq oxucuları əsasən üç qrupa (2-7 yaş, 7-12 yaş, 12-17 yaş) bölünür.

Bu kitabxanaların iş təcrübəsində uşaq mütaliəsinin təhlil edərəkən uşaqların mədəni, intellektual və psixoloji inkişafına

daha çox təsir göstərən ədəbiyyat növlərinə, janr və müəlliflərə xüsusi diqqət yetirmək lazımdır. Çünki uşaqlarda mədəni aləmin formalaşmasında, şəxsi keyfiyyətlərin inkişaf etməsində bədii ədəbiyyatın, nağılların rolu xüsusilə yüksəkdir. Bruno Bettelheim özünün «Füzunkarlığın xeyri» kitabında uşaqların psixoloji inkişafı üçün nağılların nə dərəcədə əhəmiyyətli rola malik olduğunu qeyd edir: «Folklor uşaqlarda psixoloji diskomfort hissini uzaqlaşdırmağa kömək edir, onların fantaziyasına qida verir. Nağıllarda başqa ədəbiyyatlardan fərqli olaraq, uşaqların xarakterinin inkişafı üçün vacib nümunələr göstərilir» (3.s.17) Uşaq ədəbiyyatının mütaliəsi uşaqlarda biliyə həvəsin, müşahidəçiliyin və diqqətin inkişafına əsaslı təsir göstərir, dərk etmə prosesini emosional cəhətdən rəngarəng edir. Uşaqlara mütaliə etmək üçün ilk növbədə daha sadə ədəbiyyatı tövsiyə etmək zəruridir. Eyni zamanda uşaqlarla böyüklərin birgə mütaliə edəcəkləri kitablara da xüsusi diqqət yetirmək vacibdir. Uşaq mütaliəsinin təşkil edərəkən qeyd etmək lazımdır ki, məktəbəqədər yaşlı uşaqların və ibtidai sinif şagirdlərinin mədəni, intellektual və psixoloji inkişafı əsasən onların özünün inkişafa meyilli olması və ətraf aləmi tanımağa olan tələbatı ödəmək üçün oxunmuş kitablardan söhbətlər, müsabiqələr, ədəbi oyunlar, mühazirələr və s. daxildir. Bruklin uşaq kitabxanasının hamisi Lyusil Tomas yazır: «Uşağın böyüməsində əsas məsələ, onda özünü müsbət qiymətləndirmənin inkişafıdır. Başqa sözlə uşaq özündə şəxsi mənlilik hissənin inkişafına böyük ehtiyac duyur ki, bu da onun gələcəkdə xoşbəxtliyinə, effektiv yaşamasına və işləməsinə səbəb olur. Özünü pis və köməksiz hiss edən uşaqlar böyüklərin tələblərinə uyğun olmaları və «mənsizlik» olmamaları kimi fikirlərdən əzab çəkirlər. Belə uşaqlar heç vaxt özlərində pozitiv, fərdi və mədəni keyfiyyətlərini inkişaf edə bilmirlər» (3.s.16).

Şübhəsiz ki, suallar və məsələlər sistemi əsasında yazılmış kitablardan söhbətlər çox əhəmiyyətlidir. Belə

kitablar nəinki uşaqların yaddaş və diqqətin nə dərəcədə inkişaf etməsini müəyyənləşdirir, eyni zamanda əsərin ideyasını daha dərinə başa düşməyə, baş verən hadisələri öz təsəvvürləri ilə müqaisə etməyə və real qiymətləndirməyə imkan verir. Bunlardan əlavə söhbətlər zamanı uşağın lüğət bazası zənginləşir, nitqi formalaşır, mütaliə edilmiş ədəbiyyata öz münasibətini bildirir, məntiqi olaraq düşünür. Oxunmuş ədəbiyyatın mütaliədən dərhal sonra və bir neçə müddətdən sonra müqayisə edilməsi uşağın uzunmüddətli və qısamüddətli yaddaşını inkişaf etdirməyə kömək edir. Belə söhbətlərin sistemli olaraq aparılması ona gətirib çıxarır ki, edilən hər bir növbəti mütaliə daha yaradıcı və məqsədyönlü olur.

Kitabxananın ən mühüm funksiyalarından biri informasiya funksiyasıdır. Uşaq mütaliəsinin təşkilinə tətbiq edilən bu kitabxana funksiyasının reallaşmasının əsas istiqaməti uşaqların kitablarla işləməsi üçün rahat, lazımi şəraitin yaradılmasıdır. Məlumdur ki, məktəbəqədər yaşlı uşaqların psixologiyasının inkişafına daha çox rəngarəng, qeyri-adi faktlar və onlara əvvəllər məlum olmayan biliklər güclü təsir göstərir. Uşaqlarda mütaliyəyə olan marağın inkişaf etməsi üçün müasir nəşriyyatlar kitabxanaçıların qarşısında geniş imkanlar açır. Əsas şərt odur ki, belə nəşrlər kitabxanaların fondlarında özünə yer tapsın və sərgilərdə nümayiş etdirilsin. Bu kitablarla tanışlıq uşaqların qavrayışını, təxəyyül və yaddaşını inkişaf etdirir. Uşaqlarla işləyərkən onların müxtəlif tipli və janrlı ədəbiyyata olan marağını qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək zəruridir. Bunu əyani təbliğatın, kitab-illüstrasiya sərgilərinin, tövsiyə siyahılarının köməyi ilə həyata keçirmək olar. Uşaqlarla kitabxana işinin əsas xüsusiyyətlərindən biri uşaqların yaş və psixoloji xüsusiyyətlərinə əsaslanan əyani təbliğatdır. Əyani təbliğatdan məqsədyönlü şəkildə istifadə olunması uşaq kitabxanasında ənənəvi funksiyaların reallaşmasını tələb edir. Bunlardan əksəriyyəti yeni texniki vasitə və imkanların yaradılması ilə

əlaqədar yeni inkişaf istiqamətləri və ciddi dəyişikliklərə uğramışdır. Bu üstün cəhət uşaq kitabxanalarının təhsil, tərbiyə və informasiya funksiyalarının həllində əyani təbliğatdan istifadə etməyin səmərəliliyini əsaslandırmağa və aşkara çıxarmağa imkan verir. Məhz buna görə də uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə bütövlükdə uşaqlarda kitabxana işinin effektivliyini təmin etməyə yönəlmiş səylərin əsasını təşkil edir.

Uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə müasir dövrdə xüsusilə aktualıq kəsb edir. Bu iş kitabxanalarda sistemli şəkildə aparılmalıdır. Çünki, sistemli yanaşma əyani təbliğatın tətbiqinin səmərəliliyinin nəzəri əsasını təşkil edir. Uşağa əyani vasitələrlə yanaşmaqla biz onlara olan münasibəti daha səmərəli edirik, onlara bir şəxsiyyət kimi hörmət göstəririk. Nəticədə mütaliə prosesi zamanı oxunan ədəbiyyatın emosional, estetik tərbiyəvi xüsusiyyəti oxucuya daha çox təsir edir. Qeyd edək ki, uşaq kitabxanalarında əyani təbliğatdan istifadə uşaqlarda obrazlı təfəkkürün inkişafına və mütaliə prosesinə estetik yanaşmaya əsaslı təsir göstərir.

Müasir dövrdə əksər uşaqlar virtual vasitələrdən istifadə etməklə informasiya əldə edə bilirlər. Hətta son zamanlar kitabxanalarda kompüter texnologiyasına əsaslanaraq fəaliyyət göstərən şöbələr daha çox üstünlük qazanırlar. Sözsüz ki, kompüterlə gündəlik iş uşaqlara informasiya əldə etməyin spesifik metodlarını öyrənir. Lakin, bu halda uşaq mütaliəsi dərin biliklərin qazanılmasına əsaslanmır. Buna görə də kitabxanaların əsas vəzifəsi uşaqları ənənəvi mütaliə üsullarına yönəltməyə istiqamətləndirib. Kitabxanalar mədəniyyət instinktinin etibarlı saxlanması üçün uşaqları ənənəvi mütaliyəyə qaytara bilər. Çünki, məhz mütaliə uşaqların əldə etdikləri biliklərin uzun müddət hafizədə qalması üçün ən etibarlı vasitədir. Eyni zamanda uşaqlara çap əsərlərinin elektron versiyalarından istifadənin təşkili problemi və bu tipli mütaliə mədəniyyətinin formalaşması problemi həllinə

ciddi ehtiyac duyulan problemlərdir. Bu problemlər mü-
təxəssislərdən xüsusi tədqiqatların aparılmasını tələb edir.

ƏDƏBİYYAT

1. Xələfov A.A. *İnformasiya cəmiyyəti və kitabxana işi*
// Bakı Universiteti Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası.-
2004.-№3.-S.316.326.

2. Xələfov A.A., Əhmədov E.Y. *Məktəb kitabxanaları*
Azərbaycanın müstəqilliyi şəraitində // *Kitabxanaşünaslıq və*
bibliografiya.-2004.-№1. s.3-14.

3. Əhmədov E.Y. *ABŞ və Rusiya kitabxanalarının iş*
təcrübəsində uşaq mütaliəsi.-B., Bakı Universiteti Nəşriyyatı,
2005-50 s.

4. Xələfov A.A., Mehdiyeva N. *Müasir dövrdə kitab-*
xana fəaliyyətinin əsas istiqamtləri // *Kitabxanaşünaslıq və*
bibliografiya.-2005.-№1.-S.3-10.

Эльчин Ахмедов
Асмер Гусейнова

ГЛОБАЛЬНЫЕ ИНФОРМАЦИОННОЕ ПРОСТРАНСТВО НОВЫЕ ПРОЯВЛЕНИЯ ЧТЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ БИБЛИОТЕКОВЕДЕНИИ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется проблема чтения в гло-
бальном информационном пространстве. Здесь так же
рассмотрено проблемы возникающие перед детским
чтением в виртуальной среде, определяются пути реше-
ния этой проблемы.